

NIEUWSBRIEF FLORON-FWT, NR.9, JUNI 1993

DISTRICT TWENTE e.o.

Www.fwtwente.nl

REDACTIE: Otto Zijlstra (districtscoördinator FLORON). E-mail: ogzijlstra@zon-net.nl
Pieter Stolwijk (coördinator Floristische Werkgroep Twente). E-mail: fwt@fwtwente.nl
Jacques Bielen E-mail: jwbielen@xs4all.nl

[J.W. BIELEN, P.F. STOLWIJK & O.G. ZIJLSTRA](#)
[P. BREMER](#)
[P.F. STOLWIJK](#)
[J.W. BIELEN](#)

Excursieverslagen FLORON - FWT 1992, p.1
Het botanisch onderzoek in Twente, p.4
Bergdravik (*Bromus erectus*) teruggevonden, p.9
Aspecten van de Twentse flora. Goudveil en Geelster, p.10

Excursieverslagen FLORON - FWT 1992

J.W. Bielen, P.F. Stolwijk & O.G. Zijlstra

VASSE, 9 mei; 16 deelnemers.

Er zijn twee km-blokken in Vasse bezocht: de Oosteriksweg en de Braamberg. Een leuke vondst op het kerkhof betrof Klein bronkruid (*Montia fontana* subsp. *chondrosperma*). Dankzij de aanwezigheid van de heer G. Euverman (SBB) waren wij in de gelegenheid enige terreinen van Staatsbosbeheer te bezoeken. Van de soorten, die volgens verwachting gevonden zijn (met name de vroege bosplanten, maar ook soorten van de hei), zijn dit wel de aardigste: Dubbelloof (*Blechnum spicant*), Bittere veldkers (*Cardamine amara*), Blauwe zegge (*Carex panicea*), Lelietje-van-dalen (*Convallaria majalis*), Moerasviooltje (*Viola palustris*). Bovendien maakte de heer Euverman ons attent op een poel met als bijzonderheden alweer Bronkruid (*Montia fontana*) en bovendien Klimopwaterra-nonkel (*Ranunculus hederaceus*). Regen verhinderde ons verder te zoeken naar de van hier bekende Duizendknoopfonteinkruid (*Potamogeton polygonifolius*).

HERTME, 23 mei; 14 deelnemers.

Met toestemming van de beheerder hebben we de bosjes rond Hertme bekeken, die sinds enige jaren bezit zijn van Staatsbosbeheer. Helaas heeft de overlast van zeer agressieve muggen ons verhinderd de bosjes zeer grondig te doorzoeken, zodat zeker een aantal interessante soorten is gemist.

In de bosjes van het Hertemerveld werd de onlangs daar ontdekte Boszegge (*Carex sylvatica*) op twee plaatsen (en in twee km-blokken) aangetroffen. Verdere bosplanten: Rode kornoelje (*Cornus sanguinea*), Tweestijlige meidoorn (*Crataegus laevigata*) RL, Mispel (*Mespilus germanica*) RL, Bloedzuring (*Rumex sanguineus*), Donkersporig bosviooltje (*Viola reichenbachiana*) RL.

De bosjes bij Voorhertme gaven nog Heelkruid (*Sanicula europaea*) RL, Grote keverorchis (*Listera ovata*), Slanke sleutelbloem (*Primula elatior*), Bosereprijs (*Veronica montana*) RL, Muursla (*Mycelis muralis*) en Groot heksenkruid (*Circaea lutetiana*).

Tenslotte zagen we in het dorp Voorhertme Tengere vetmuur (*Sagina apetala*), een soort die sinds kort in Twente aan het inburgeren is.

Na een korte middagpauze trokken we in een kleinere samenstelling naar het Kanaal Almelo-Nordhorn, waar we nog Moeraswederik (*Lysimachia thyrsiflora*) en Zeegroene muur (*Stellaria palustris*) konden noteren.

DIEPENHEIM, 13 juni; 17 deelnemers.

Zes niet of nauwelijks onderzochte kilometerblokken in het zuiden van de gemeente Diepenheim werden deze zaterdagmorgen samen met de werkgroep Natuur en Landschap Diepenheim geïnventariseerd. In min meer of meer schrale bermen vonden we aardige soorten als Hondsviooltje (*Viola canina*), Mannetje-reprijs (*Veronica officinalis*), Blauwe knoop (*Succisa pratensis*) en Valse salie (*Teucrium scorodonia*). In een bosje Muursla (*Mycelis muralis*), Koningsvaren (*Osmunda regalis*) en een enkele Mispel (*Mespilus germanica*) RL. Een heideres-tant in het Markvelderveld bleek sterk vergrast. Van een eertijds grote populatie Klokjesgentiaan (*Gentiana pneumonanthe*) werden nog maar drie exemplaren aangetroffen.

ALBERGEN, KANAAL ALMELO-NORDHORN, 4 juli; 12 deelnemers.

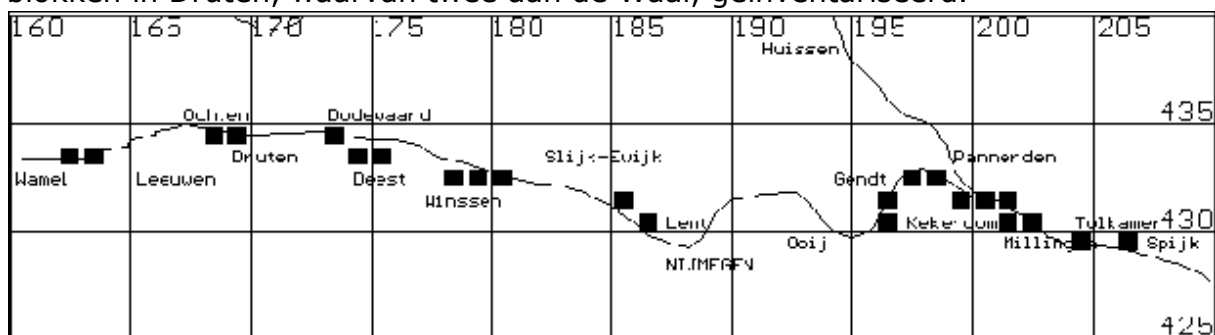
In twee groepen onder leiding van respectievelijk Jacques Bielen en Pieter Stolk hebben we de oevers van het Kanaal Almelo-Nordhorn zuidelijk van Albergen geïnventariseerd.

De groep van Pieter hoopte in km-blok 245-487 het Rijstgras (*Leersia oryzoides*) terug te vinden dat hier nog in 1982 is waargenomen, doch tevergeefs. De meer interessante soorten: Kraailook (*Allium vineale*), Smal beemdgras (*Poa angustifolia*), Kleine bevernel (*Pimpinella saxifraga*), Grote ratelaar (*Rhinanthus angustifolius*), Poelruit (*Thalictrum flavum*). Mede door de droogte zijn er overigens weinig bijzondere vondsten gedaan.

's-Middags is een beperkte groep nog bij de dubbele sluis (km-blok 254-488) gaan kijken waar we de meest bijzondere vondst deden: Groot warkruid (*Cuscuta europaea*) RL. Deze soort is niet eerder zo westelijk aan het kanaal gevonden. Verder hier: Muurvaren (*Asplenium ruta-muraria*).

DRUTEN, WAAL, 29 augustus; 9 deelnemers.

In matige regen, met later enige opklaringen, hebben we gezamenlijk drie km-blokken in Druten, waarvan twee aan de Waal, geïnventariseerd.

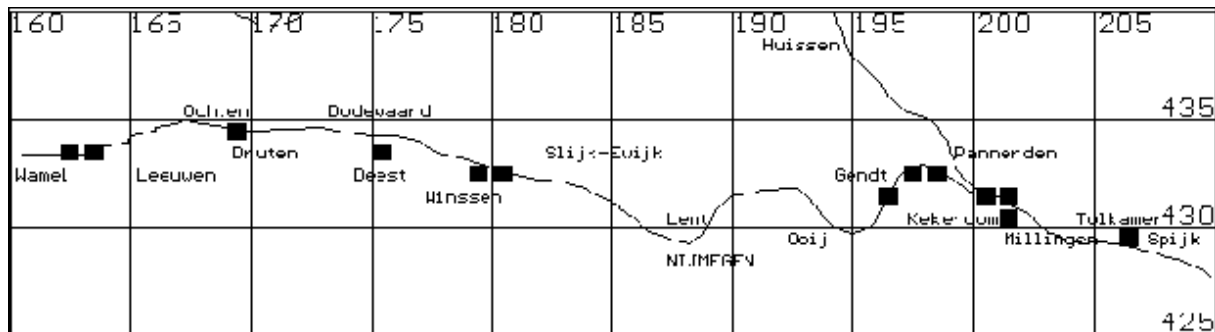

Kaart 1 GROENE AMARANT 1989-1992

Op strandjes aan de Waal: Witte amarant (*Amaranthus albus*), Kleine majer (*Amaranthus blitum*), Nerfamarant (*Amaranthus blitoides*), Papegaaiekruid

(*Amaranthus retroflexus*) en de hier veel algemenere Groene amarant (*Amaranthus hybridus*) (**kaart 1**).

Voorts Liggende ganzevoet (*Chenopodium pumilio*) (**kaart 2**), Klein liefdegras (*Eragrostis minor*), Glad breukkruid (*Herniaria glabra*).

Kaart 2 LIGGENDE GANZEVOET 1989-1992

Oeverwal: Smalle aster (*Aster lanceolatus*), Engelse alant (*Inula britannica*) RL, Oostenrijkse kers (*Rorippa austriaca*), Gevleugeld helmkruid (*Scrophularia umbrosa*).

Aan dijken: Gewone agrimonie (*Agrimonia eupatoria*) RL, Knikkende distel (*Carduus nutans*), Kattedoorn (*Ononis repens* subsp. *spinosa*).

In kleistort: Bruin cypergras (*Cyperus fuscus*) RL, Liggende ganzerik (*Potentilla supina*), Tengere vetmuur (*Sagina apetala*), Viltig kruiskruid (*Senecio erucifolius*).

Op kribben: Hopwarkruid (*Cuscuta lupuliformis*), Hertsmunt (*Mentha longifolia*), Spaanse zuring (*Rumex scutatus*) niet bekend van dit atlasblok (39.46), Bezemkruiskruid (*Senecio inaequidens*), IJzerhard (*Verbena officinalis*) RL, Oeverstekeloot (*Xanthium orientale*), Late stekeloot (*Xanthium strumarium*).

Aan een wiel: Slijkgroen (*Limosella aquatica*).

Bermen: Grote klit (*Arctium lappa*), Schijnraket (*Erucastrum gallicum*).

De kaartjes zijn uitsluitend gebaseerd op vondsten van de Floristische Werkgroep Twente.

VRIEZENVEEN, 12 september; 10 deelnemers.

Op het verzamelpunt in Vriezenveen stelden enkele deelnemers uit de streek voor om de excursie langs het Vriezenveense Veenkanaal te houden. Deze suggestie werd in dank aanvaard; vanaf Daarlerveen oostwaarts hebben we over een lengte van ongeveer een kilometer het kanaal en zijn oevers bekeken. Op voorhand verwachtten we niet veel, zo tussen de bintjes en de maïs. We werden dan ook aangenaam verrast door bijvoorbeeld Blaasjeskruid (*Utricularia spec.*), helaas niet bloeiend, zodat niet uitgemaakt kon worden of het Groot blaasjeskruid (*Utricularia vulgaris*) of Loos blaasjeskruid (*U. australis*) betrof. In de oevervegetatie zagen we onder meer Moeraswederik (*Lysimachia thysiflora*), Waterscheerling (*Cicuta virosa*) en de vier inheemse Tandzaad-soorten (*Bidens spec.*). Aan de noordkant van het kanaal bleek de berm hier en daar heischraal, met Blauwe knoop (*Succisa pratensis*), Stijve ogentroost (*Euphrasia stricta*) en Kruipganzerik (*Potentilla anglica*). De vondst van de dag: 32 exemplaren Moeraszoutgras (*Triglochin palustris*), een soort die niet eerder in dit atlasblok (28.14) was aangetroffen en bij ons momenteel alleen nog van een handvol natuurreservaten bekend is. (Zie ook [Nieuwsbrief 8, Bijzondere vondsten 1992](#)).

Het botanisch onderzoek in Twente

Piet Bremer, Provincie Overijssel

Sinds een aantal jaren wordt vanuit FLORON het inventariseren van de wilde flora gestimuleerd. Aan een tweetal projecten wordt gewerkt, het AA-project en het Algemene project. In Overijssel (zowel in West-Overijssel, FLORON district 6 als in Twente, FLORON district 7) ligt het accent op het algemene project: het maken van één streeplijst per kilometerblok. Naast dit vrijwilligerswerk vindt in Overijssel ook beroepsmatig onderzoek plaats aan flora en vegetatie. Dit artikel geeft een overzicht van dit onderzoek in Twente.

Milieu-inventarisatie

Flora- en vegetatiegegevens zijn de laatste 15 jaar belangrijker geworden. Bij allerlei voorgestelde ingrepen in het landelijk gebied vindt een *toetsing* plaats; dat wil zeggen dat er nagegaan wordt wat de voorgestelde ingrepen voor gevolgen kunnen hebben voor landbouw, waterhuishouding en ook voor flora en vegetatie. Deze toetsing betekent allerm minst dat de kennis over flora (maar ook over fauna) uiteindelijk bepalend is voor een beslissing. Besluiten worden vaak ingegeven door economische belangen, waarbij de natuur van ondergeschikte betekenis is. Voor allerlei plannen worden gegevens over flora, vegetatie (en fauna) van belang geacht, bijvoorbeeld voor de streekplanzoning van het landelijk gebied, voor toetsing van bestemmingsplannen, van waterhuishoudkundige plannen enz. Naast toetsing is natuurkennis ook nodig om als overheid (provincie, rijk) plannen te kunnen maken, bijvoorbeeld een inrichtingsplan in het kader van landinrichting (ruilverkaveling), voor begrenzing van relatienotagebied (beheerslandbouw) of voor natuurontwikkeling.

Het vlakdekkend onderzoek wordt door de provincies uitgevoerd binnen het kader van de zogenaamde provinciale milieu-inventarisaties. Deze milieu-inventarisaties worden uitgevoerd in 10 van de 12 provincies.

In Overijssel vindt deze inventarisatie sinds 1982 plaats, waarbij de 'Utrechtse methode' wordt gevolgd. Per kilometerblok worden daarbij zowel de vegetaties als soorten gekarteerd. De vegetatiekartering gebeurt aan de hand van een vaste typologie en leidt uiteindelijk tot een vegetatiekaart op schaal 1: 25.000. De florakartering bestaat uit een soortkartering en het maken van streeplijsten. In een km-blok wordt gemiddeld ca 6 km gelopen; zowel bermen, bossen, maar ook veel houtwallen en perceelsslotten worden gedeeltelijk of grotendeels onderzocht (mede bepaald door de toegankelijkheid). Sinds 1990 is deze soortkartering verfijnd; per gelopen traject van 50 m worden de zgn. *aandachtssoorten*¹ ingetekend. Deze aandachtssoorten betreffen ca 600 plantensoorten (van de meer dan 1.000 plantensoorten die in Overijssel zijn gevonden). Dat lijkt veel, maar per traject van 50 m worden gemiddeld 2 - 3 soorten opgeschreven. De groep van aandachtssoorten omvat alle zeldzame soorten en soorten die indicatief worden geacht voor belangrijke abiotische omstandigheden, zoals kwel. Er worden bovendien soorten gekarteerd met het doel om naast de vegetatiekartering een beeld te krijgen van de kwaliteit van deze vegetaties. Bijvoorbeeld: in het Wintereiken-Beukenbos wordt Fraai hertshooi (*Hypericum pulchrum*) gekarteerd als

¹ Deze aandachtssoorten niet verwarren met de 105 soorten van het Aandachtssoorten-project van FLORON. [red.]

zeldzame soort; daarnaast worden soorten als Dalkruid (*Maianthemum bifolium*), Lelietje-van-Dalen (*Convallaria majalis*), Gewone salomonszegel (*Polygonatum multiflorum*) en Adelaarsvaren (*Pteridium aquilinum*) gekarteerd om een beeld van het bostype te krijgen.

Voor 1990 werden binnen een km-blok streeplijsten ingevuld voor de belangrijkste biotopen. Lijsten werden gemaakt van o.a. de bossen, bermen, sloten en graslanden. Met de intensivering van de soortkartering is het belang van deze lijsten sterk vermindert; nu wordt per km-blok nog één streeplijst ingevuld, dus vergelijkbaar met de werkwijze van FLORON, alleen met dit verschil dat voor elke soort ook een Tansley-schatting wordt gemaakt.

Het mag duidelijk zijn dat binnen het provinciaal onderzoek per km-blok veel gegevens worden verzameld. Waar provinciaal onderzoek heeft plaatsgevonden is het voor vrijwilligers minder zinvol om te gaan 'hokken'. In West-Overijssel vindt dan ook een duidelijke afstemming plaats; door vrijwilligers worden geen km-blokken meer onderzocht in gebieden die recent door de provincie zijn gekarteerd. Dit beoogt het voorkomen van dubbel werk.

STAND ONDERZOEK IN HET KADER VAN DE PROVINCIALE MILIEU-INVENTARISATIE

(op deze kaart is tevens het vlakdekkend onderzoek aangegeven uitgevoerd door derden)

Verklaring:

- stedelijk gebied
- onderzochte gebieden milieu-inventarisatie
- onderzocht door L.D./Rijkswaterstaat of andere instellingen/of particulieren
- vlakdekkend onderzoek (botanisch) in het kader van biologisch meetnet (alleen km-hokken aangegeven die vallen buiten de hiervoor vermelde categorieën)
- 1989 jaar waarin betreffend gebied is onderzocht
b = botanisch onderzocht
o = op broedvogels onderzocht
- provinciegrens
- ♦♦♦ rijksgrens
- in 1993 te inventariseren gebied

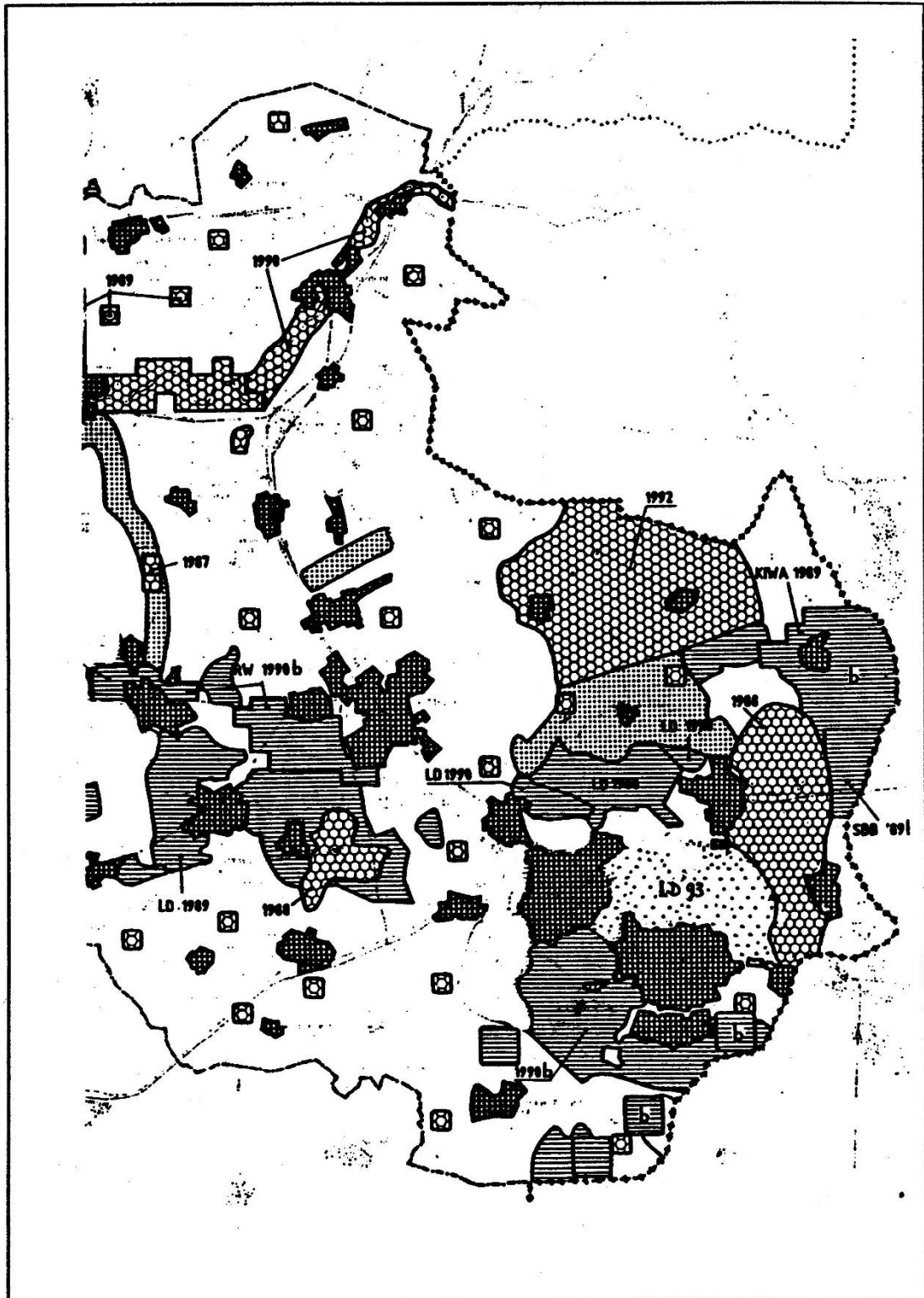
Legenda bij figuur 1

Het onderzoek in Twente

In **fig.1** en **tabel 1** is een overzicht gegeven van het onderzoek dat sinds 1984 in Twente heeft plaatsgevonden. De figuur bepaalt ons direct bij het feit dat niet alleen de provincie, maar ook andere instanties zich bezig houden met vlakdekkende inventarisaties. Buiten de provincie is dit vooral het onderzoek dat in opdracht van de Landinrichtingsdienst wordt uitgevoerd door onderzoeksbureaus (Heidemij, LB & P). Sinds 1985 worden in landinrichtingsgebieden vegetatie- en soortkarteringen uitgevoerd. De eerste van deze karteringen, Saasveld, was nog vooral een vegetatiekartering; slechts een beperkt aantal aandachtsoorten werd gekarteerd. Met de karteringen van Rijssen en Enter werden een groter aantal soorten gekarteerd. Een belangrijk verschil met FLORON / Provincie is dat bij het LD-onderzoek geen streeplijst per km-blok wordt gemaakt. Uitzonderingen hierop vormen Enschede-zuid en Enter waar op verzoek van de provincie één lijst per blok werd ingevuld. Bij de LD-karteringen worden naast flora en vegetatie ook de kwel en de structuur van houtwallen gekarteerd.

Door het KIWA is, in het kader van onderzoek i.v.m. waterwinning, onderzoek uitgevoerd bij Denekamp. Dit onderzoek bestond eveneens uit een vegetatie- en soortkartering. De gebruikte methode sluit sterk aan bij die van provincie en LD.

Ook door SBB zijn een aantal km-blokken geïnventariseerd; deze soortkartering is minder volledig. Noch bij het onderzoek van het KIWA noch bij dat van het SBB zijn streeplijsten ingevuld; op grond van de karteringsgegevens zou dit als-nog kunnen gebeuren voor de aandachtsoorten.

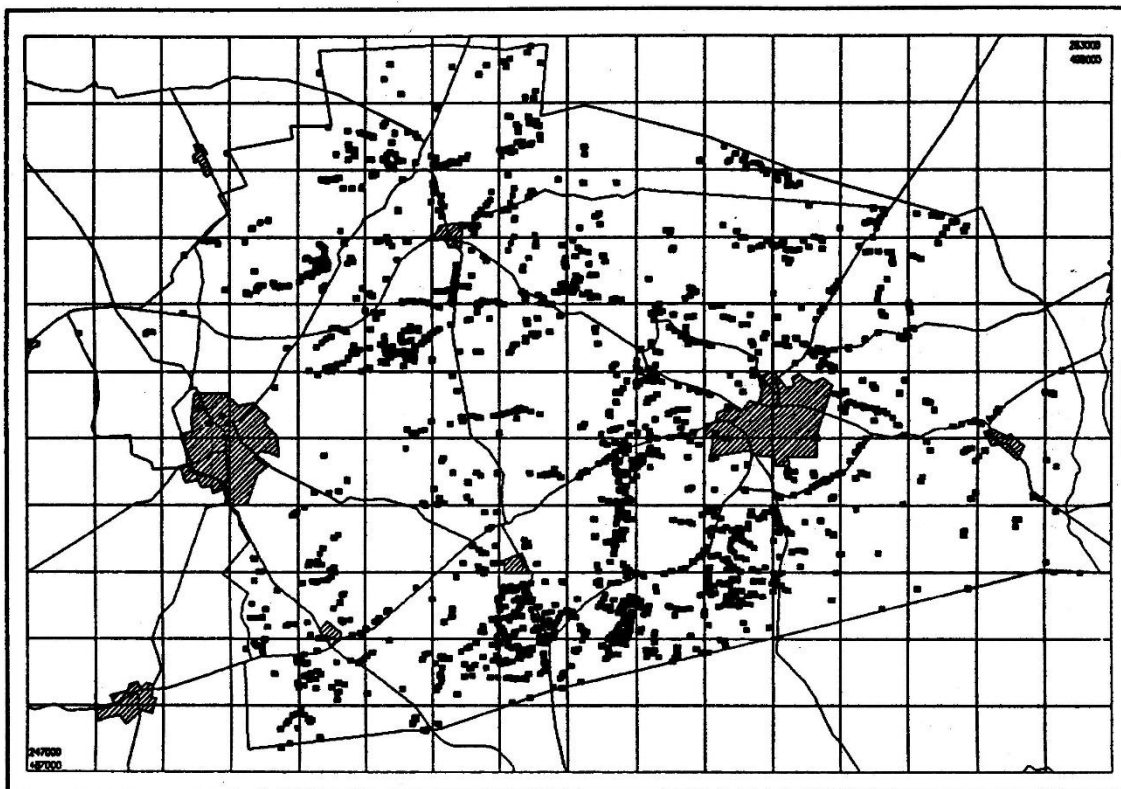

Figuur 1

Toepassing van GIS (Geografisch Informatie Systeem)

Zoals eerder gesteld vindt sinds 1992 door de provincie een soortkartering plaats waarbij uitgegaan wordt van trajecten van 50 meter. Het wel of niet voorkomen van een soort op zo'n traject wordt beschouwd als een vindplaats. Per km-blok leverde dit op de Ootmarsumse stuwwal ca 300 vindplaatsen van aandachtsoorten op. Dit soort gegevens laat zich handmatig moeilijk bewerken. Zo zijn op genoemde stuwwal ruim 30.000 waarnemingen verzameld. Het kost dan veel tijd om bijvoorbeeld een verspreidingskaartje te maken, waarbij je al die 30.000 waarnemingen moet nakijken. Sinds 1992 worden deze waarnemingen gedigitaliseerd ingevoerd in GEOPAKKET. Per waarneming wordt een soortcode en het biotoop ingevoerd. Na invoer kunnen van alle soorten verspreidingskaartjes worden gemaakt, met stippen die gemiddeld de vindplaats tot op 25 m nauwkeurig aangeven. Juist voor het leggen van relaties met bodem, grondwatertrap, bodemgebruik, beheer, kwel e.d. is dit een zeer waardevol set gegevens. In **fig.2** is als voorbeeld de verspreiding van Grote muur (*Stellaria holosteam*) voor de Ootmarsumse stuwwal aangegeven.

Ook in Enschede-zuid zijn door LB & P de soort- en vegetatiegegevens gedigitaliseerd en de resultaten vastgelegd in een Achtergronddocument met veel verspreidingskaarten (zie publicatielijst).

Figuur 2

Fig.2 Grote muur is in 1992 op de Ootmarsumse stuwwal en directe omgeving 1.865 maal waargenomen op 50 m trajecten, waarbij voor 1.537 trajecten (= vindplaats) het biotoop is vermeld. De hoogste dichtheid komt voor aan de zuidzijde van de stuwwal, wat samenhangt met de ondiepe ligging van de keileem. Grote muur komt opvallend weinig voor rond Tubbergen en het broekengebied / Dinkeldal. Ook in de recente heidebebossingen en heideontginningen is zij zeldzaam. Van de 1.537 waarnemingen heeft 42% betrekking op houtwallen, 17% op bermsloten, 14% op loofbos en 9% op vindplaatsen langs gekanaliseerde beken. De overige 16% betreft o.a. wegbermen, perceelssloten en natuurlijke beken.

Overzicht van vlakdekkende vegetatie- en florakaracteringen in Twente sinds 1984 (met ook vermelding van nog te onderzoeken gebieden in 1993).

GEBIED	JAAR VAN ONDERZOEK	
PROVINCIE OVERIJSSSEL		
Enter	1988	
Oldenzaalse stuwwal	1988	
Vechtdal	1989 / 1990	
Ootmarsumse stuwwal	1992	
Veenschap	1993	
Bodembeschermingsgebied Weerselo	1993	
Biologisch meetnet	1990 / 1991	
IN OPDRACHT VAN LANDINRICHTINGSDIENST		
Landinrichting Saasveld	1988	CABO
Landinrichting Rijssen	1989	LB & P
Landinrichting Enter	1989	Heidemij
Herinrichting Enschede-zuid	1991	LB & P
Herinrichting Enschede-noord	1993	LB & P
OVERIG VLAKDEKKEND FLORA / VEGETATIEONDERZOEK		
Denekampse veld	1989	KIWA
Dinkeldal, oost van de Lutte	1989	Staatsbosbeier
Tracé rijksweg 835	1990	Rijkswaterstaat volgens provinciale methode

Tabel 1

Lijst van publicaties die verschenen zijn n.a.v. eerdergenoemde onderzoeken (met vermelding of de rapportage verkrijgbaar is, dan wel kan worden ingezien)

- BREMER, P., M.A. HEINEN, A.J. DIJKSTRA & J. BROUWER (1991). Flora en fauna van de Oldenzaalse stuwwal. Basisrapport.²
- BERINGEN, R. & P. BREMER (1993). Flora en vegetatie van de Ootmarsumse stuwwal.³
- Buro Maas (1990). Vegetatie-inventarisatie Rijksweg 835. Verbinding Zwolle-Almelo.
- CROESE, T.H.M. (1991). Vegetatietypologie van de kartering Dinkelland (NO-Twente). Concept.⁴
- Heidemij (1990). Landinrichtingsproject Enter. Vegetatiekartering.
- HEINEN, M.A. & P. BREMER (1989). Flora, vegetatie en broedvogels van het broekengebied bij Enter (intern rapport).
- HEINEN, M.A., P. BREMER, J. BROUWER & A.J. DIJKSTRA (1993). Flora en fauna van het Vechtdal. De huidige situatie en ontwikkelingen tussen 1976 - 1989/90. Basisrapport.⁵

² Dit rapport is voor f 23 (+verzendingkosten) verkrijgbaar bij de provincie Overijssel en bij het museum Natura Docet te Denekamp.

³ Dit interne rapport is in te zien bij de provincie. Een uitgebreid rapport met ook faunistische gegevens verschijnt eind 1993.

⁴ De basisgegevens kunnen worden ingezien bij de provincie Overijssel.

⁵ Dit basisrapport is verkrijgbaar voor f 17, - (+verzendingkosten) bij de provincie Overijssel.

- KOK, A., E.K. LANGBROEK & D.J. ZOMER (1989). Vegetatiekartering en abiotisch onderzoek ten behoeve van een systeembeschrijving van het landinrichtingsproject "Rijssen" 1988. LB & P.
- SIKKEMA, K. (1987). "Saasveld-Gammelke". Een vegetatiekartering. CABO Wageningen.
- TONCKENS, J. & L.M.L. ZONNEVELD (1992). Vegetatiekartering en hydrologisch onderzoek Enschede-zuid 1990.
- TONCKENS, J., J. SCHREURS & L.M.L. ZONNEVELD (1990). Vegetatiekartering van het landinrichtingsproject "uitbreiding Saasveld-Gammelke". LB & P. (1992). Vegetatiekartering en hydrologisch onderzoek Enschede-zuid. Achtergrondgegevens.⁶

De rapporten waarbij geen opmerkingen zijn gemaakt, zijn in te zien bij de Landinrichtingsdienst resp. bij de Provincie Overijssel (Bureau Natuur & Landschap).

Bergdravik (*Bromus erectus*) teruggevonden

P.F. Stolwijk

Reeds in 1980 vermeldt Eddy Weeda⁷ het voorkomen van de Bergdravik aan het Kanaal Almelo-Nordhorn. Vele malen heb ik gezocht in het aangegeven gebied (km-blok 257-488), doch steeds tevergeefs.

Het gedeelte waar de Bergdravik voorkomt is een van de mooiste en rijkste trajecten van het kanaal. Tussen 1979 en heden zijn er door de FWT 279 verschillende soorten genoteerd. Er staat onder andere Steenanjer (*Dianthus deltoides*), Trilgras (*Briza media*), Blaassilene (*Silene vulgaris*) en Echte guldenroede (*Solidago virgaurea*). Ook waren Stekelbrem (*Genista anglica*), Grote ratelaar (*Rhinanthus angustifolius*), Vierzadige wikke (*Vicia tetrasperma* subsp. *tetrasperma*) en Hondsviooltje (*Viola canina*) ons hier bekend (1979 en 1982), evenals Kamgras (*Cynosurus cristatus*) (alleen 1979), maar recente vondsten van deze soorten zijn er niet.

Op een tocht langs het kanaal dit voorjaar viel mijn oog plotseling op de gezochte plant. Oppervlakkig gezien heeft Bergdravik het postuur van de hier algemene Glanshaver (*Arrhenaterum elatius*) en in mindere mate van Rietzwenkgras (*Festuca arundinacea*). Dat zal ook wel de reden zijn dat ik de soort bij diverse eerdere bezoeken over het hoofd heb gezien.

⁶ Dit achtergronddocument omvat veel verspreidingskaarten (grid 1/16 km²).

⁷ Gorteria deel 10, nr.4, 1980. p.74-79.

Aspecten van de Twentse flora

Goudveil en Geelster

J.W. Bielen

In deze reeks willen we de recente ontwikkeling van de Twentse flora kort bespreken. We laten daarbij kaartjes zien ter stimulering van verder onderzoek. Een aantal van de nu gepresenteerde kaarten geven waarschijnlijk een vrij nauwkeurig beeld van de huidige verspreiding van de soort, omdat gericht is gezocht met behulp van diverse informatiebronnen. In andere gevallen zijn zeker nog andere groeiplaatsen te ontdekken of terug te vinden. Aanvullende gegevens worden vanzelfsprekend op prijs gesteld.

Bij de interpretatie van de gegevens dient u wel te bedenken dat voor de periode 1977-1988 uitsluitend gegevens werden verwerkt van de FWT die alleen in het gewest Twente werkte. Het district Twente van Floron strekt zich over de grenzen van het gewest uit, in het noorden tot de provinciegrens met Drenthe. Het Floronproject telt minder onderzoeksjaren, maar veel meer medewerkers.

Verspreidbladig goudveil (*Chrysosplenium alternifolium*) Rode Lijst 3. **Kaart 3.**

Atlas: voor 1950: 10 atlasblokken.

Atlas: na 1950: 12 atlasblokken.

1977 - 1988 (FWT): 5 atlasblokken; 7 km-blokken.

1988 - 1993 (Floron): 9 atlasblokken; 12 km-blokken.

Deze soort heeft in Nederland drie concentraties van vindplaatsen: in Drenthe, in Twente en in Zuid-Limburg.

Overall lijkt de soort sterk achteruit gegaan te zijn. Zo wordt zij door Maas (1959) vermeld voor de Elsbeek, nabij de Dinkel, waar de soort nu niet meer aanwezig is. Op de meeste van vroeger bekende locaties langs beken is de soort echter nog wel aanwezig, maar in veel geringere hoeveelheid.

Er zijn enkele potentiële vindplaatsen nog niet door ons bezocht.

Paarbladig goudveil (*Chrysosplenium oppositifolium*) Rode lijst 4. **Kaar 4.**

Atlas: voor 1950: 4 atlasblokken.

Atlas: na 1950: 5 atlasblokken.

1977 - 1988 (FWT): 3 atlasblokken; 5 km-blokken.

1988 - 1993 (Floron): 4 atlasblokken; 7 km-blokken.

Deze soort ontbreekt in het Drents district en in de Achterhoek. In de Graafschap Bentheim komt zij slechts op twee plaatsen in het heuvelgebied ten noorden van Ootmarsum voor, dus aansluitend aan het Twentse areaal. Opvallend is het ontbreken van beide *Chrysosplenium*-soorten in het Bentheimerwoud (Lenski, 1990). De groeiplaatsen in Twente nemen dus een bijzondere, nogal geïsoleerde plaats in.

Een enkele potentiële vindplaats werd nog niet in de Florontijd bezocht.

Op grond van de atlasblokken is de achteruitgang niet te bepalen, omdat nogal wat groeiplaatsen dicht bij elkaar liggen. Een aantal groeiplaatsen is zeker verloren gegaan: de "Hel" bij de Tankenberg; aan de benedenloop van de Bloemenbeek bij "De Aust"; op de Austiberg.

Gericht zoeken leverde in de Floronperiode al veel populaties van de beide Goudveil-soorten. Maar het beeld is nog niet compleet.

Bosgeelster (*Gagea lutea*) Rode lijst 4. Kaart 5

Atlas: voor 1950: 2 atlasblokken.

Atlas: na 1950: 4 atlasblokken.

1977-1988 (FWT): 2 atlasblokken; 6 km-blokken.

1989-1993 (Floron): 4 atlasblokken; 8 km-blokken.

Gericht zoeken op de bekende vindplaatsen heeft een nagenoeg compleet beeld opgeleverd van deze soort.

De van vroeger bekende vindplaats aan de Schipbeek bij de Duitse grens⁸ in atlasblok 34.38 is door ons nooit teruggevonden. Daarentegen is in 1990 een nieuwe groeiplaats ontdekt in km-blok 243-461 (atlasblok 34.35) aan de Schipbeek bij Rietmolen. ([Nieuwsbrief 2](#), april 1990).

Schedegeelster (*Gagea spathacea*) Rode lijst 4. Kaart 6.

Atlas: voor 1950: 8 atlasblokken.

Atlas: na 1950: 12 atlasblokken.

1977 - 1988 (FWT): 5 atlasblokken; 7 km-blokken.

1989 - 1993 (Floron): 9 atlasblokken; 17 km-blokken.

Schedegeelster is een Centraal-Europese endem, die bij ons haar westgrens bereikt.

Over de Geelster-soorten in Twente is veel gepubliceerd. Wim Loode en Eddy Weeda publiceerden in 1976 tweemaal over deze soorten in *De Levende Natuur*. Van Schedegeelster gaven zij een opsomming van de 15 tot dan bekende vindplaatsen in Twente. Twee daarvan waren op het moment van de publicatie al verdwenen. Van de resterende 13 zijn er in Florontijd 9 teruggevonden. Gericht zoeken op de bekende vindplaatsen heeft een tamelijk compleet verspreidingsbeeld opgeleverd.

Naar de populatie bij Broekheurne van voor 1950 is goed gezocht, maar deze werd niet teruggevonden. Evenmin hebben we de soort terug van de Brecklenkamp (bij de voormalige jeugdherberg), van een "Bos aan de Boekelerbeek", van een bosje aan de Dinkel bij Kraesgenberg (hier nog wel aanwezig in de periode 1981 - 1988 (FWT)) en de Achterhof van Singraven (niet vrij toegankelijk).

Literatuur

LENSKI, H. (1990). Farn- und Blütenpflanzen des Landkreises Grafschaft Bentheim.

LOODE, J.W.D. & E.J. WEEDA (1976). Geelsterren in Twente en het Duitse grensgebied. *De Levende Natuur* 79, p.222.

LOODE, J.W.D. & E.J. WEEDA (1976). Geelsterren in Twente en het Duitse grensgebied. *De Levende Natuur* 79, p.238.

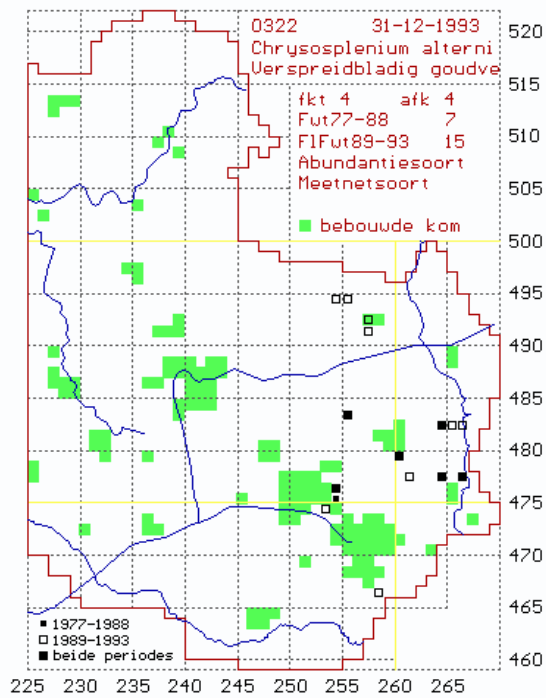
MAAS, F.M. (1959). Bronnen, bronbeken en bronbossen van Nederland, in het bijzonder die van de Veluwezoom.

MEYER DREES, E. (1936). De bosvegetatie van de Achterhoek en enkele aangrenzende gebieden. p.38, 39, 41.

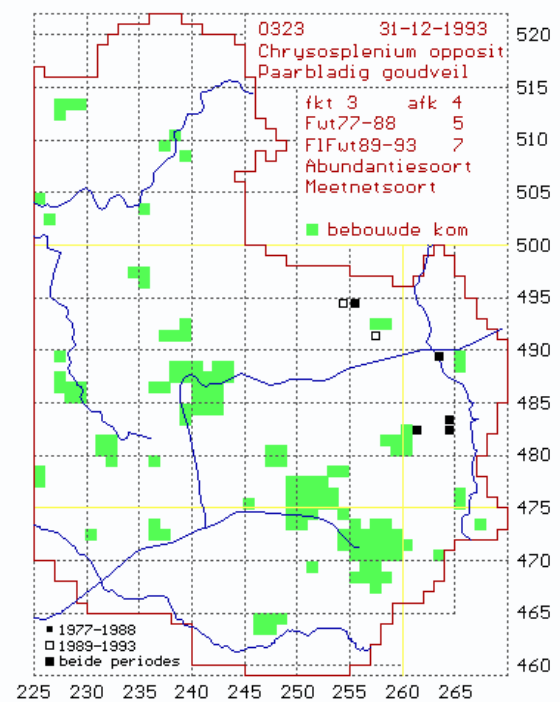
⁸ Gorteria deel 8, nr.12, 1977. p.228.

WIT, R. DE (1947). Brongebieden bij de Lutte. In: SMITTENBERG, J.C. (red.), Plantengroei in enkele Nederlandse landschappen. p.150-154.

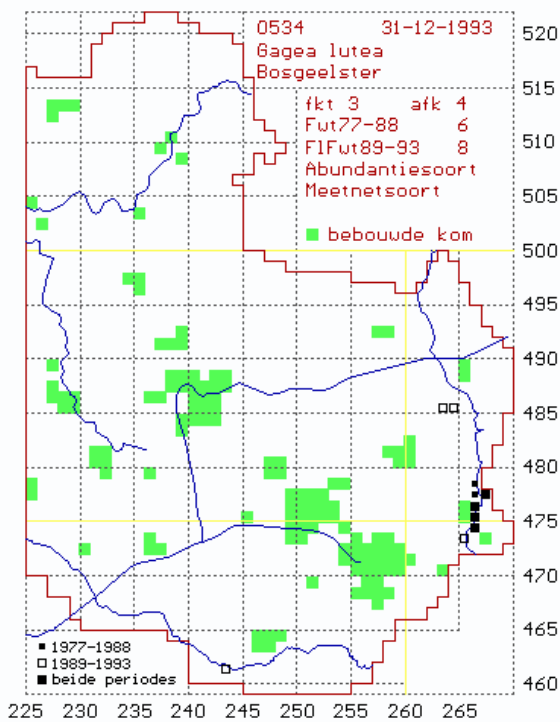
ZWART, H. (1944). De Twentse bronnetjesbossen en die van Mook. In: SMITTENBERG, J.C., l.c., p.145-149.

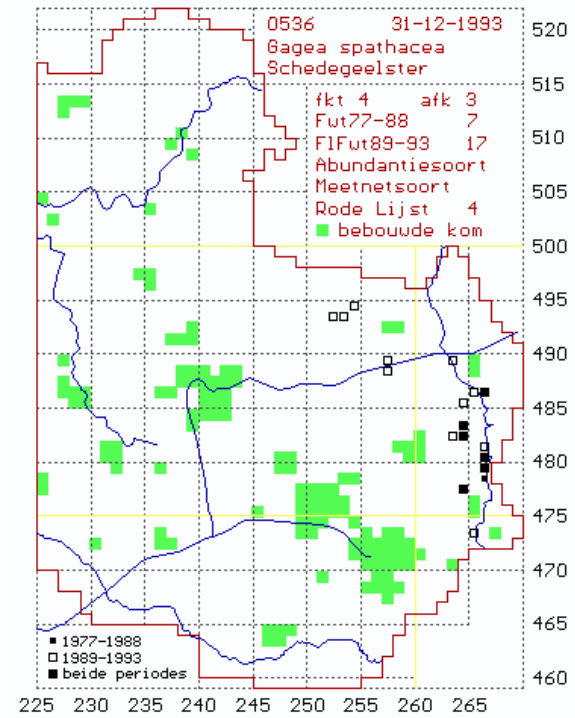
Kaart 3

Kaart 4

Kaart 5

Kaart 6